Број 104. У Новом Саду, у понедељак 12. (25.) маја 1914. Година XLIX.

„Застава“ излази сваки дан два пута осим недеље и празника.

Цена је за Угарску кад се јутарњи и вечерњи лист заједно шаљу на један месец 2 круне и 70 потура; на четврт године 8 круна. За Аустрију и све остале земље на четврт године 10 круна.

Ванредним бројевима од петка цена је: За пола године 2 кр., на целу годину 4 кр. За стране земље годишње 6 круна 50 потура.

Поједини јутарњи бројеви стају 10 пот.

Телефон бр. 131.

ЗАСТАВА

ЛИСТ СРПСКЕ НАРОДНЕ РАДИКАЛНЕ СТРАНКЕ

(Јутарњи лист)

ИЗДАЊЕ „РАДА“ ДЕОНИЧАРСКОГ ДРУШТВА У РУМИ.

За огласе плаћа се по 12 потура од сваке врсте оваких ситних слова.

Уредништво и администрација „Заставе“ је у кући Јована Т. Чавића, у главној улици бр. 6.

Дописи шаљу се уредништву, а претплата и огласи администрацији „Заставе“.

Рукописе не враћамо.

Поједини јутарњи бројеви стају 10 пот.

Чек-конто 12008.

Реч Тодора Тодорова.

— Од нашег сталног дописника. —

Софија, 8. мај.

Кинематограф, који је почео да ради у Народном Собрању, показује све више јаснију ситуацију. Личности се јављају, застају, говоре, нестају; јављају се друге, треће... А сви филмови, који се сад приказују, одвијају, који бацају слике на платну (да се и даље изразимо описно), имају тенденцију да се објасни, шта је претходило слому Бугарске, и шта је Бугарску сломило, и ко је кривац за ово.

И јуче је кинематограф „за анкету“ радио, и јавио се Тодор Тодоров, бивши министар финансија и у Даневљеву кабинету.

Била је обраћена јака пажња на Тодорова, јер се очекивало да ће дати извесна открића.

А Тодор Тодоров је о свему оном што је знао, о свима догађајима од првог балканског рата, до слома Бугарске рекао јасно, рекао тако, да га је сваки могао да разуме.

После кратког увода Тодоров је бацио светлост на бугарску спрему пред први балкански рат, и да ли је Бугарска сама могла да објави рат Турској:

...„Да ли смо били спремни војнички за рат? Војничка спрема значи имати максималну количину људи и муниције. Да смо ми 1912. године сами објавили рат Турској, ми би максимално највише имали 350 000 људи. Од овог броја велики број не би могао бити употребљен за борце. Нисмо сами могли — и онда је учињен савез са Србијом и споразум са Грчком и Црном Гором. И тада ми смо истурили 350.000, Срби 320.000, Грци 180 000, а Црногорци 40 000. Кад све то саберете, ви добијате цифру која показује да је било војника преко једног милијона.

Како, дакле, после тога можете да говорите да се није било спремило за рат. То не говорите, јер би вам се Европа могла смејати.

Но, пре него што је решено, да се изврши мобилизација, позвани су сви генерали на саветовање. На тој седници су још били председник тадашње владе, Гешов, и министар војни, генерал Никифоров. На питање председниково: да ли је Бугарска спремна за рат, и колико мисле да рат може трајати? Одговорено, по првом: да је бугарска војска потпуно снабдевена, и да рат, по њихову уверењу, неће трајати дуже од 6 месеца. Ја бих могао да вам то посведочим и једном таблицом, која је тада израђена о томе и од које имам фотографски снимак, али ме једна тајна, која се у њој налази уздржава да вам то речито сведочанство изнесем пред очи.

Сем тога ми смо још пре рата добили изјаве великих европских сила, да у случају да рат не буде дао добре ресултате да оне неће дозволити да се мењају, односно смање територије балканских држава.

После свега што је било у првом балканском рату и после њега, дошла је ликвидација и арбитража.

Прво ликвидација. На територије, које су биле у нашим рукама, Срби нису претендовали. Грци претендоваху на Кавалу, Драму и за Серез, но ми смо знали да они на ова места претендују, да би се ми одрекли Солуна.

После је требало уредити ствар са поделом територије. Ми смо мислили, да ће ту ствар најбоље регулисати арбитража једног арбитра, чијем садејствијем и постале су обе државе — и Србија и Бугарска. Ко би онда могао да таквог арбитра одбије? Због тога смо били мирни и уверени, да се са Србима нећемо бити. Против Аустрије савез, који је постојао између нас и Срба, није био уперен. Говорило се само о некој трећој, али која је то трећа — у уговору није било прецизовано.

Но после су Срби отпочели да траже ревизију уговора, који је постојао између нас и њих.

Русија је тада отпочела да настојава и овде и у Београду на попуштање. Крајем маја она је дочула да су односи између Србије и Бугарске и сувише заоштрени. Тада је дошао онај познати телеграм руског цара упућен балканским владарима о одговорности оног који буде рат отпочео. Ми смо одговорили телеграмом, са којим ја нисам био сагласан, јер је у њему руски цар оптуживан.

После тога ми смо стекли уверење да до рата неће доћи и да је арбитража сигурна.

8 јуна српска влада, после нових корака руске владе, одговорила је Русији да прима арбитражу.

8. и 9. истог месеца у нашем министарском савету решавано је шта треба да учинимо, да би Србију заиста принудили да дође у Петроград на арбитражу.

Истог дана Србија и Грчка послале су нам ноту у којој су категорично тражиле, да демобилишемо војску. Ми смо били сагласни да чим буде арбитража примљена, да издамо такву наредбу војсци и зато што је тада већ дошла жетва жита, те је било потребно радне снаге.

9. истог месеца било је веће у дворцу у Врани под краљевим председништвом. Тада је била недеља. Решено је: да Данев у среду отпутује у Петроград и да тамо умоли руску владу да пожури са арбитражом. Ја, Добревич, Данев и Савов позвали смо Некљудова, тадашњег руског посланика у Софији, да дође у министарски савет. Кад је он дошао, умољен је да саопшти руској влади, да се што пре приступи арбитражи, и ако је могуће у року од 8 сати и то у границама српско-бугарског уговора.

Тада нам је Некљудов показао телеграм своје владе, у коме му се саопштава да је Србија пристала на арбитражу, и да Русија тражи од обе владе мемоаре. После тога код нас је исчезао страх, да Срби неће да оду у Петроград на арбатражу и да ће доћи до рата.

12. или 13. у Србији се опазило ново колебање. Пашић је сазвао Народну Скупштину да она донесе одлуку о његову одласку у Петроград. Према информаци-

ПОДЛИСТАК.

ТАКО ЈЕ МОРАЛО БИТИ.

На Брегалници гледали смо смрти у очи — ватреном врну и колери. Беше му, језа ме хвата, али се ипак поносно сећам тих тешких дана, каже мој пријатељ Љубоје С., редов другог позива, када се вратио из крвавих бојева.

— Реци, молим те, шта те је у пакленој ватри одржало и потстицало?

Мој пријатељ се замисли, па рече:

— Свима нама овладало је мишљење, да су Бугари небраћа и нељуди. Љутила нас је бугарска грамзивост и незахвалност. Осећали смо, да ће насрнути на наш народни опстанак и то туђину за љубав. То нас је и болело и вређало. Зар после братимства? Бивали смо све узрујанији. О дана у дан све смо грчевитије стезали пушке и с јачом вером погледали топове. Једног јутра командир чете, капетан Спасоје, загледа нам дубоко у очи, као да хоће да дозна нешто. И ми смо се унели у његову душу. Очи нам застаклише, а он рече:

— Хоће да нам отму нашу дедовину и крваву тековину и севну осветничким погледом.

— Не дамо, грмну цела чета. Приљубисмо се уз пушке још јаче и стадосмо снажно на тле земље, која је наша... само наша, — каже мој пријатељ Љубоје и продужи: Очекивали смо објаву рата. Мучки нас нападоше. Убод гује присојкиње не би нас јаче заболео од овог срамног ноћњег препада. Повукли смо се, ал' не да побегнемо, него да се приберемо и опет погледамо у очи. Отступање је трајало само неколико часова. Јунак не напада мучки, уверавaше нас унутарњи глас. Тај глас рекао је истину. То је био глас јунака, који не подлеже. У свануће већ смо стали и одлучно суузбијали навалу. Још истога дана прешли смо у напад, који беше силнији од холује и бујнији од реке. Изненађени и престрављени противник борио се и бранио очајно. Гинули смо и једни и други и падали смо у пакленом крљању као муве на мраву и слани. Поред све ове страхоте нестало је жеље за животом и страха од смрти. Само је једна мисао лебдела — Велика Србија и породица. Да, породица, коју крвник није штедио. Велика је моћ свест о дужности и љубави за својима. Ту се Љубоје заплака и продужи: Гледао сам кршне ратнике без удова и делова тела, измрцварене рањенике, распорене мајке и осрамоћене кћери. Шта би било од нејачи? Сачувај Боже. И животиња се очајно бори пред јазбином својих малишана, а камоли свестан човек. Требало је нељуде онемогућити и научити мислити. Ми смо испунили дужност. Не бојимо се осуде ни самога Богочовека.

Тако је морало бити. — — — — — — — — — — — — — — — —

После те исповести мој се пријатељ мирно завалио у наслоњачу и заронио у дубоке мисли, које су га носиле и преносиле преко Брегалнице, стена и гудура — где је год пролазио и гонио нечовека, који је сејао смрт и насртао на његову отаџбину и његов живот. Чело му је било озарено, очи треперaво сјајне, а боре на челу — весело развучене... То је видите човек који се не боји Богочовека за извршено крваво дело. То је мирна савест. — — — — — — — — — — — —

— А јеси ли се видео са којим Бугарином после рата? — запита Љубоје.

— Зашто питаш?

— Да ли се стиде мучког напада? — волео бих знати.

— Бугари признају мучки нападај, ал' га се не стиде — одговорим му.

Мој пријатељ тужно заврти главом.

Љубоје и његови другови морали су победити.

Никола Марковић.

О СВЕТОЗАРУ МИЛЕТИЋУ.

Предавање Тиме Димитријевића, срп. нар. учитеља у Куману, на другом народном селу. (5)

(Свршетак).

Поштовани слушаоци,

Па ипак је оно, што је Милетић заступао, признато и заједмчено било српском народу после

јама које смо тада добили, стицало се уверење, да ће он добити мандат за одлазак у Петроград.

Дан доцније, позвао сам својој кући генерала Савова, да га као војника питам, да ли он верује о могућности рата. Он ми је тада рекао: да би један такав рат био катастрофа за Бугарску, и да је најбоље да се спор реши арбитражом.

Али 15. јуна у вече, генералу Савову била је издата заповест, да са војском изврши напад на Србе и Грке, не извештавајући нас, тадашњу владу.

18. истог месеца било нам је саопштено да је издата наредба IV. и II. армији за напад. Прва мисао, која нам се тада јавила била је, да предамо своје оставке краљу.

У крунском савету, који је био у двору, ја сам рекао слободно краљу, да је акт од 16. јунија бацио Бугарску у пропаст, и да ми не можемо да носимо за то никакву одговорност, јер је флагрантна повреда наше политике.

Ја се сад веома радујем — тако је Тодоров завршио свој говор, што ће бити образована широка анкета, која ће да утврди истину. Та анкета треба да утврди, ко је то без знања владе могао да изда наредбу 15. јунија за напад на Србе и Грке. Аутору те наредбе треба после приписати најсуровију казну.

Треба, даље, видети, да ли није 16. јуна био атак управљен да се уништи балкански савез, који је Бугарској донео велике користи.“

*

Говор Тодоровљев учинио је дубок утисак. Никога није било ко није веровао, да тај човек говори истину.

А кад је седница Народног Собрања била свршена и посланици пролазили поред бугарског двора, сви су окретали главе и гледали двор. Изгледало је, као да се питају: да ли је ту онај, који је Бугарску бацио у страшну катастрофу, да су готово све ратне тековине заливене толиком крвљу најбоље радне снаге, најснажнијих бугарских синова.

Андреј Левовъ.

Опет о укидању карловачке патријаршије.

„Доносимо, иако не држимо, да је све основано на поузданим подацима“. Уред. „Заставе“.

Уредништво „Заставе“ је под мој чланак у 85. броју од 17. априла, донело је и горњу примедбу.

Да се објаснимо!

Ја сам ту вест чуо још јесенас. Извор је сигуран. И мене је та вест у први мах фрапирала. Држао сам за немогуће. Кад сам доцније мирно и хладно о тој вести размишљао, доводећи у везу и тумачење тога извора, дошао сам до уверења, да је та епохална ствар могућа, јер та могућност лежи у политичком склопу и стању Аустроугарске и у беспримерној енергији у гажењу земаљских закона.

У најкраћим цртама изнећу то овде.

Стање у Угарској задаје Бечу самртан страх. То стање у Угарској је данас по народе у Угарској очајно, али баш у тој очајности и лежи сва опасност, коју Беч тако самртним страхом осећа. Удружена опозиција, сложена скоро од свих народности у Угарској, бори се против људи, који раде по интенцијама из Бечa. За озбиљне политичаре довољно је, да се само наведу тежње и циљ борбе опозиције, па да може дати категоричан суд о успеху борбе опозиције. Најважнији циљ опозиције у Угарској је: *борба за опште и тајно право гласа*. Успех у борби таке тежње и такога циља лежи у суштини саме природе. Социјалан је живот у Европи изазвао ту потребу и скоро цела Европа имаде то. Беч је вештачким путем то отклонио у Угарској, али то је само за време. И у њој мора наступити, мора по сили природних и социјалних потреба. Хоће ли то доћи пет или десет година пре, а после, то ништа ствар не мења. У историји једне државе тај период апсолутно не значи ништа. Тај захтев опозиције мора се испунити; он ће се и испунити, успех је његов сигуран. Сви народи у Европи, који се за то борише, имаше и успех; — то ће бити и у Угарској, чак може бити и пре, него ли што то ми можемо предвидети.

Кад наступи тај преображај, настаје питање: какве ће судбине бити Деаково поравнање, које лежи на оној паучној нити десетогодишњег обнављања? То поравнање финанциски и материјално уништава народе у Угарској. Међутим је то поравнање чисто парламентарне природе и оно може продужено бити, али може и непродужено бити. Беч то знаде, и страхује од тога. Догоди ли се ово последње и остане ли Угарска са Аустријом само у персоналној унији, онда је Беч изгубио своје најмоћније средство у политици на истоку, нарочито у балканској политици. Тако Беч мисли. Беч имаде за темељ своје политике — клерикализам. Католичанство је субјекат, који врши пресије над свима црквама осталих вера. То је доказано, и то се догађа не само у Аустроугарској, него и изван ње, где год Беч мисли, да треба водити своју политику. Беч у свакој некатоличкој цркви хоће да створи католички систем епископалне цркве. Шта је *јединствени штатут?* Чисто епископална црква. Зачетак тога система није у Карловцима, него у Сарајеву. О томе ћу доцније опширније говорити. Али да пређем на ствар.

Кад овака паучна веза постоји између Угарске и Аустрије, није ли природно, да Аустрија, којој је темељ клерикализам, не може припојити српску цркву у Босни и Херцеговини карловачкој патријаршији; јер, кад би Угарска дошла само до везе персоналне уније са Аустријом, онда је Аустрија преко карловачке патријаршије, која би у будућој уставној Угарској морала бити друкчија, — предала Угарској и свој утицај над Босном и Херцеговином, а то Беч неће никада учинити. Беч хоће на Балкану још да ради, на то га нагони католички клерикализам, који неће тако лако сам да повади оне своје, на Балкану, тако дубоко усађене жиле. Он ће радије, против свих закона, да прогласи дабробосанску митрополију за патријаршију и да српску цркву у Угарској присаједини српској цркви у Босни и Херцеговини. По моме схваћању српска црква у Аустроугарској, Босни и Херцеговини у овоме моменту за бечку политику је од еминентног значаја. Беч ће — могуће — у српској цркви преврат учинити, али сумњам, да ће ишта постићи.

Доведате у везу све, што се о попуњењу патријаршеске столице догађа, и видећете, да имаде нешто, што се спрема, али није свима јасно.

Сви ми читамо, да ће сарајевски митрополит г. Еуген Летица доћи за патријарха, без избора и свега онога, што је са тим у вези; биће *премештен* и *наименован*. И „Српска Ријеч“ је то потврдила. Немојте се изненадити, то је врло лако могуће. Ово ће бити разлози:

Карловачки митрополит по канонима није патријарх, него само митрополит. „Патријарх“ је само титула, дата од бечких ћесара. Канонска јурисдикција над карловачком митрополијом је *пећка патријаршија*. Она још постоји и још канонски живи. Што та административна веза не постоји, крива је политика.

Администратор пећке патријаршије је цариградска патријаршија. Цариградски патријарх, Јоаким III. својим конкордатом са Аустријом од 28. марта 1882. за годишњих 58.000 гроша у злату предао је скоро сва своја канонска права аустроугарском владару. По томе конкордату аустријски цар и угарски краљ именује и разрешава митрополите у Босни и Херцеговини. Балканским ратом Србија је извојевала независност православне цркве у Новој Србији, па чак и католичке цркве. Беч кида сада са цариградском патријаршијом и оне последње паучине. Остаје у снази само конкордат.

Ваш синод је укинуо народну автономију; остаје у крепости само онај конкордат. Г. Летица је по томе конкордату, од ћесара наименован, он може бити и премештен. Изабрати га не можете, јер немате автономије, а синод нема права да га бира, јер је он већ митрополит, а хоће ли он добити титулу „патријарха“ *карловачког* или *дабро-босанског*, то лежи у рукама Бечa.

Да српска црква у Босни и Херцеговини неће бити присаједињена карловачкој митрополији, сведочи још и ово:

„Застава“ је донела, да ће се босанској цркви присајединити и српска црква у Далмацији. Ја сам рекао, да је то истина. Не треба смести с ума, да дабробосански митрополит у исто доба носи титулу *егзарх Далмације*, а то ће бити повод, да се докажу „канонски“ претензије дабробосанског митрополита над српском црквом у Далмацији. Па има ли кога, који верује, да ће Беч све те српске цркве — по своме клерикалном систему — предати карловачкој митрополији, која живи на територији круне Св. Стевана? — Крупно се нешто спрема!

Ово сам нашао за потребно, да одговорим на ону примедбу у „Застави“, а у исто доба молим, да ми „Застава“ резервише право, да се на ово питање поново вратим.

Београд, 6. маја 1914.

Божидар Никашиновић.

Доносимо овај чланак — иако држимо да ове комбинације нису тачне, али у њему има доста занимљивих мисли. Ур.

на угарском сабору законом од год. 1868, пошто је тада већ био повраћен натраг Угарској устав. Али, на силу Бога и против правде и правичности, данашња несрећна мунговска владавина ипак уништи нашу нар. црк. автономију, те је тиме повредила и тај државни закон; па кад се данас ми боримо за васкрс своје автономије, онда доказујемо да смо и Срби и верни грађани ове државе, јер хоћемо и тежимо затим, да се озлеђени државни устав залечи; стога је провидна свака денунцијација разних штребера и шпекуланата ситних и ниских рачуна, кад нас као неке велеиздајнике приказују. Али то је сасвим лако и најлакши посао. У угарском сабору немамо ниједног народног посланика, који би интерпелисао владу за повреде и неправде које се чине српском народу. Неки је од оних жалосних 9 Срба владиних посланика покушао бацити народу прашину у очи тиме што је тобоже питао угарског министра-председника, зашто је уништењем автономије увредио тако јако српски народ; али кад му је министар одговорио, да је срп. нар. црк. автономија сметала како влади тако и самом епископату у њиховим насртајима на народне светиње, дотични је српски владиновац узео на повољно знање „образложење“ владино, те место да је, (ако је био прави син свога рода) одмах, без одлагања и двоумљења, иступио из мунговске странке, он је једноставно на све климнуо главом и умирио своју савест. Ни ову, што следује, чињеницу нећемо пропустити, јер је у тесној вези с овим констатовањем. Иако су тако трајало ишле ствари на нашем црквеном сабору, на пештанском сабору су ипак сви Срби имали свој клуб, чији, дакако, највреднији члан беше Милетић. Било је, дабогме, међу њима и владиноваца, који су чак и сметали Милетићу, али су ипак зато били сагласни с њиме кад је год у питању била опћа ствар српскога народа.

Данас пак, кад се то десило са нашом автономијом, непријатељи српскога народа нису ни помишљали да ће се његове странке сложити у одбрану народних светиња; а резултат ове борбе ће да докаже да смо ми фактично зрели за самосталан политички и автономни живот у оквиру државног закона, а не да се нама на очиглед одузима автономија а дивљим Арнаутима силом натурује.

Па да завршим.

Иако су ова констатовања потекла из логичних одношаја самих промена у нашем автономном животу, иако су нам нанесене повреде неоснованe и насилно учињене, те би према томе требали због тога силници да се покају и дрну за своје насртаје, стога ми морамо истрајати у тој одсудној борби, од ње ће зависити наша ексистенција као једног дела човечанства а огранка целокупног српског народа. У ту сврху од Милетићевих. начина борбе морамо створити себи поуку и у име њено ићи за тим народним борцем и трубити народу, да још није усануо ни духовно ни телесно.

НОВИ САД, 12. маја.

Неуспех босанских подрепаша. Босански подрепаши трију вера послали су своје прваке у Будимпешту, да траже неке уступке. Водили су их Данило Димовић и Шериф Арнаутовић, а трошак је платила Босна. Господа подрепаши су се дуго бавили у Будимпешти обијајући прагове и частећи се, али у Босни остаје све по старом. Билински, Тиса и Штарк рекли су босанским подрепашима да седе с миром и да и даље верно и ропски служе, осим тога лепо су их и почастили свакојаким ђаконијама. Подрепаши су тражили између осталог и то, да Босна и Херцеговина бирају чланове за делегације и да буду заступљене како у угарској тако и у аустријској делегацији где би Босанци и Херцеговци били девети у плугу. Али подрепаши су хтели да буду и делегати, да би могли парадирати по Бечу и Пешти и вући масне дијурне.

Међутим њихове госе неће о том ни да чују. Тиса је изјавио, да о томе не може бити ни говора. То значи, да се врате кући и да буду и даље верне слуге. А одсечни саветник у заједничком министарству финансија, Талоци, издао им је похвалу, да су верни и уписао им у заслугу, што је баш становништво дуж границе Србије и Црне Горе сада лојалније него што је било пре балканског рата.

Босна је скупо платила, а господа подрепаши су се лепо провели у Будимпешти. Знали су они, да неће ништа постићи, али главно је било да се о трошку Босне проведу у Пешти.

Догађаји на Балкану.

Револуција у Албанији.

Револуција у Албанији узима све више маха; заплет је сваким даном све већи. Све више превлађује мишљење, да је кнез Вид по савету своје околине само зато дао уклонити Есад пашу из Албаније, што му није био по ћуди велики углед и уплив Есад пашин међу Арбанасима. Међутим уклањањем Есад паше учињено је само горе. Противности између муслимана Арбанаса и кнеза хришћана прогонством Есад пашиним још су јаче заоштрене. Муслимани су сада толико огорчени и раздражени против кнеза Вида и његове владавине, да се он неће моћи одржати у Албанији и поред помоћи од стране Аустрије и Италије. — Како из Драча јављају, револуционарни покрет у Албанији узима све више маха. У крајевима око Шијака и Тиране бију се љути бојеви. Тирану су заузели усташи, којима стоји на челу Хикмет бег, који је развио турску заставу, под коју јатомице хрле фанатизовани муслимани. Усташи стално потискују трупе, које су одане кнезу Виду, из средње Албаније и све се више ближе Драчу. Кнежеву палату чувају мрнарске трупе са аустријских и талијанских бродова, али је велико питање, да ли ће моћи одолети, када усташи продру и навале на Драч, што се очекује сваког часа. До сада је у Драчу ухапшено око 60 присталица Есад пашиних. Између великих сила се воде преговори, да све велике силе пошљу по један убојни брод под Драч, са којих ће посада вршити полицијску дужност у Драчу; чуваће кнеза Вида и његову породицу, а када наступи невоља, кнез Вид ће се спасти на који убојни брод великих сила. Кнез Вид је брзојавно позвао председника албанске владе Туркана пашу, да се одмах врати из Беча у Драч. Туркан паша је одмах отпутовао у Трст, одавде у Кастел-Ново, а одавде на аустроугарској торпедњачи у Драч, камо је по свој прилици стигао јуче, у недељу. — Есад пашу чувају у Напуљу талијанске власти, да га тобоже не нападну фанатизовани Арбанаси, а у истину зато, да Есад паша не би побегао у Цариград, одакле би се могао вратити у Албанију. Како из Валоне јављају, у Албанији је међу противницима Есад-пашиним изазвао велики страх глас, да је Есад паша однесен у Италију, јер се боје, да ће се Есад убрзо ослободити, па се вратити у Албанију. — Солунски лист „L' Independente" дознаје из Цариграда, да је тамо у кући Изет паше одржан тајни састанак, на коме су осим чланова младотурског комитета били и многи официри и два турска министра. На састанку је наводно решено, да се подстакне револуција у Албанији против кнеза Вида, те да се Вид збаци са престола, а бивши војни министар Изет да се прогласи албанским кнезом. По томе извештају, одаслани су тајни агенти преко Србије у Дебар, а одande у Албанију, који тамо већ агитују врло успешно.

Из Бугарске.

У бугарском собрању је три седнице испунио својим говором бивши министар Генадијев, бранећи краља Фердинанда и аустрофиле. Доказивао је, да је Румунија хтела да склопи савез са Бугарском по цену незнатних уступака у Добруџи, али је то Гешовљева влада одбила. Доказивао је, да Србија никада не би пристала на руску пресуду на основу савезничког уговора, а још би се мање могла Бугарска споразумети са Грчком, која је стављала управо фантастичне захтеве. Стога је морало доћи до рата са Србијом и Грчком. — Вођа бугарских демократа Малинов тражио је у собрању, да се министар председник Радославов изјави, како стоји са бугарским зајмом. Радославов је одговорио, да је Бугарска прво тражила зајам у Француској, али јој је одговорено, да у Француској засада немају новаца за Бугарску. Тада се Бугарска обратила Немачкој, где ће по свој прилици и добити зајам, који није политичке природе. Радославов није хтео да одговори на питање Малинова, да ли ће за тај зајам немачке банке добити градњу железничке пруге Хашково—Порто—Лагос и право да купе монопол на извоз дувана, против чега су јако огорчени у Бугарској. Међутим још није сигурно ни даће Бугарска добити зајам и у Немачкој.

Разне вести.

— Париски „Фигаро" дознаје, да ће руски цар ускоро посетити румунског краља.

— У румунској краљевској палати прекјуче је освећено 30 нових застава за румунску војску.

— Бечка „Нова Слободна Преса" дознаје из дипломатског извора, да се аустроугарски цариградски посланик Палавичини у политичкој мисији бави у Букурешту. Палавичини, који има у Букурешту угледа као некадањи тамошњи посланик, настојава да успостави старе срдачне односе између Аустроугарске и Румуније.

Вести из места и са стране.

Руско-црногорско друштво у Петрограду.

Руско црногорско добротворно друштво у Петрограду држало је свој скуп у просторијама Националног Клуба. Ово је друштво прошле године пружило велику помоћ Црногорцима, који су пострадали у рату. У ту сврху послало је у Црну Гору лекове и друге потребе за рањенике, као и 5000 круна у новцу. Невољним Црногорцима, који се налазе у Русији, дало је у име помоћи 1000 круна. Председник Гимицки предложио је, да се чланови састају сваке недеље бар једанпут. Од Црногораца био је присутан јеромонах Мердарије.

Турско изасланство у Ливадији.

У Ливадији, где се налази руска царска породица, били су изасланици турског султана: Талат бај, министар унутрашњих дела, Изед паша (први султанов ађутант), потпуковник Шукри бај и други. Дочекани су свечано. У име царево поздравио их је гроф Воронцов-Дашков. Цар је изасланство примио 28. априла. Тога дана био је свечан ручак у двору. С десне стране цару седео је Талат бај, а с леве Изед-паша. На ручку су били и руски министар спољних послова, Сазонов и руски посланик у Цариграду, Гирс. Цар је наздравио султану Мехмеду.

Прилажимо за цркву у Рацалмашу.

Малена српска црквена општина у Рацалмашу, која броји једва 120 душа, принуђена је да оправи своју цркву. У ту сврху потребна јој је свота до 6000 круна. Пошто је то огромна свота за оно неколико српских породица, позивамо српске црквене општине, српска друштва и све Србе и Српкиње, да прилажу у ову сврху, да би наша браћа могла да оправе своју цркву. Прилоге треба слати на адресу: Gör. kel. szerb egyházközséeg, Rácalmás, fehér m.

Ослобођени од оптужбе.

Загребачки судбени сто ослободио је од оптужбе дра Паију Теодоровића, Милку Гавелу и Јована Подубског, који су били оптужени да су фалсифицирали тестаменат пок. Јохане Поповић и покрали њен иметак. Тужила их је рођака пок. Јелене, нека Минели, а франковци су у своје време били због тестамента надигли ужасну дреку. Теодоровић, Милка Гавела и Подубски били су од Рауха због ове ствари неко време у затвору. После тога је државни одветник напустио оптужбу, али је Минеловица остала при оптужби. Она ће платити судске трошкове а оптужени су добили сјајну задовољштину.

Против немачких фирми.

Из Сарајева јављају, да је тамошња омладина отпочела агитацију против немачких фирми. Дошљаци хоће Сарајеву да наметну немачко обележје истичући немачке фирме, а живе од Срба. „Српска Ријеч" је о томе писала, али државни одветник је већ двапут због тога запленио „Српску Ријеч", да и тиме покаже, да је у Сарајеву немачка влада.

Учитељски збор старобечејског среза.

Седница учитељског збора старобечејског среза одржаће се у Жабљу 19. маја (1. јуна) 1914. у 9 часова пре подне са овим дневним редом: Призивање Св. Духа. Отварање седнице и избор три члана за оверовљење записника. Читање приспелих дописа. Избор I. перовође. О сарадњи учитеља на раду у народу, ради Димитрије Хаднађев, учитељ у Ст. Бечеју. Успешно предавање науке вере у IV. разреду, ради Душан Гуцуња, учитељ у Фелдварцу. О радним школама, ради Милан Протић, учитељ у Турији. Упознавање десетичних разломака у IV. разреду, ради Јован Петровић, учитељ у Жабљу. Критички претрес. Извештај годишњег о раду му. Евентуални предлози. Одређење места и радова за идућу зборску седницу.

„Велеиздајничка" парница у Митровици.

Пред судбеним столом у Митровици била је 9. (22.) маја о. г. главна расправа против Миливоја Виловског, кога су митровачки Немци обедили да је у Сиску пред више људи читао књигу *Српско-бугарски рат* и да је из ње прочитао, да ће за кратко време ударити Србија на Аустроугарску и да ће се наша војна управа преварити у Србе војнике, нарочито Оремце, Бачване и Банаћане, јер неће брат на брата ударити! Судбени сто у Митровици пронашао је, да искази сведока нису истинити, да су злонамерне измишљотине и једна пука денунцијација, те се на основу тих исказа Миливој Виловски решава оптужбе и проглашује невиним. Државни одветник није се задовољио, те је поднио ништавну жалбу. Оптуженог је при главној расправи заступао адвокат др. Александар пл. Рокнић.

Несрећа при пуцању из топова.

Из Беча јављају, да је приликом оштрог пуцања из топова у Новом Тргу код Закопана у Галицији експлодирала једна граната и убила једног тобџију из 7. градског топничког пука. Рањена су три тобџије, од којих је један подлегао својим ранама.

Кратке вести.

— У Купјаку код Делница (Хрватска) умр'о је Антун Малвић, који је пре десетак дана навршио 100-ту годину живота свог. Све до последњег часа видео је, а чуо прилично добро.

— Загребачки листови тврде, да је полиција измислила да је Јаков Шефер хтео да пуца на бана. Полиција је ухапсила још столарског помоћника Милера и ђака Чичића. Говори се, да ће бити ухапшено још 18 ђака.

— Умрла су три морнара са немачке лађе „Гебен", који су задобили озледе приликом гашења пожара у Цариграду.

— Из Москве јављају да је синод обуставио суђење против светогорских калуђера. Који признају свој грех, биће примљени поново и размештени по руским манастирима. Многи су се већ покорили синоду.

Време.

По извештају будимпештанске метеоролошке станице очекују се буре и олујине, после којих ће захладити.

Привредни гласник.

Са новчане пијаце.

Из Лондона јављају, да се јако опоравило стање Енглеске Банке. Она је своју готовину злата

умножила са 3,500.000 круна. Русија и Француска обуставиле за неко време куповање злата, да би Енглеска Банка могла без конкуренције да подмири своје потребе. Француска Банка умножила је своју металну готовину са 30 милијона франака, отуда отпада на злато 26 милијона. На новчаној пијаци у Бечу и Будимпешти прилике се нису промениле на б`ље. Понуда је све мање. У Берлину на отвореној пијаци доста понуда а и тражња је велика.

Попис стоке у Угарској.

Крајем 1913. године било је у Угарској 6,045.000 говеда, 2,005.000 коња, 6,825.000 свиња, 6,600.000 оваца и 269.000 коза. Бикова је било 42.000 а крава 2,551.000. Говеда шарених раса било је у Угарској 3,774.000 комада. Број рогате стоке повећао се за годину дана са 245.000, а број коња са 45.000 комада. Број свиња опао је са 585.000, оваца са 568.000 а коза са 45.000 комада.

Царина на пшеницу.

Скупштина вароши Беча решила је, да влади поднесе представку ради снижења царине на пшеницу, јер је само тако могуће, да пшеница појефтини. Аустријско привредно друштво умолило је владу, да снизи царину на пшеници и сасвим да укине царину на пићу за стоку. Скупоћа је постала несносна, али од те скупоће нема хасне ратар, који је већ продао своје жито, него берзијанци, који су покуповали жито па му сад дижу цену по својој вољи.

Брзојави „Застави“.

Отигли 12 маја.

Револуција у Албаније.

Драч. Усташи продиру према граду. *Кнез Вид и кнегиња побегли су на талијански убојни брод „Мисурату“. Влада је поднела оставку.* Наоружане усташке трупе продиру и из *Валоне*. Код *Шијака* је у петак био жесток бој између усташа и албанске жандармерије. *Усташи су отели од жандармерије топове митраљезе и муницију.*

Драч. (Субота, у 7 сати у вече.) Међународна контроона комисија отишла је у сусрет усташима, да с њима преговара. *Мрнари су се вратили на убојне бродове.* Европејци су по својој жељи одвежени на талијанске бродове.

Драч (Субота, у 8 сати у вече.) *Усташи су заробили четири холандска официра. Један одред усташа ушао је у Драч са међународном контролном комисијом и тражи да говори са кнезом Видом.* Кнез се са својим штабом и талијанским адмиралем Трифаријем у 7 и по сати у вече вратио на копно.

Српска народна скупштина.

Београд. Млађи радикали, напредњаци и либерали отпочели су у скупштини пасивну опструкцију. Неће да долазе на седнице и траже да се распишу нови избори. Пашићева ће влада без обзира на држање опозиционих странака продужити рад у скупштини, јер радикална странка има пет посланика више него што је потребно, па да скупштина може радити, а има више законских предлога, који се морају расправити што пре. Влада ће ипак за сваки случај тражити од краља пуномоћ, да може скупштину распустити. Чим скупштина посвршава најпрешније послове, биће одгођена до јесени.

Српско-грчки и трговачки уговор.

Атина. У суботу у вече потписан је трговачки уговор између Србије и Грчке. У име српске владе је уговор потписао српски делегат Коста Стојановић, а у име грчке владе министар финансија.

Аустроугарско-грчки трговачки уговор.

Атина. Довршени су преговори између грчких и аустроугарских делегата о трговачком уговору. Споразум је постигнут.

Истрага у Бугарској.

Софија. У собрању је довршена расправа о извештају истражне комисије, која ће имати да утврди, ко је крив несрећи која је постигла Бугарску. Изабрана је и истражна комисија од 30 чланова. Опозиција је јако незадовољна, што је у комисију изабрано само 9 опозиционара, а опозиција у собрању има скоро половину мандата, и што је изабран и Генадијев, који највише оптужује владе Гешова и Данева, а сам је оптужен због крађе државног новца.

Откуп источних железничких пруга.

Београд. (Р.) Преговори између Милера, директора оријенталских железница и Јована Јовановића, српског министра грађевина, завршени су. Милер је пристао, да српска држава даде 42 милиона динара друштву оријенталских железница за пруге му. Остаје још да дође пристанак из Беча. У круговима српске владе верује се, да ће тај пристанак убрзо доћи, да би Беч могао добити повластице, које је већ тражио од Србије за аустријску и угарску трговину.

Српско-бугарски преговори о накнади.

Београд. (Р.) Између делегата, које је послала Бугарска, и делегата из дирекције српских државних железница отпочели су преговори о накнади, коју Бугарска тражи од Србије за услуге учињене у рату и о накнади, коју Србија тражи од Бугарске. Преговори теку доста споро и трајаће најмање десетак дана.

† Фрања Кошут.

Будимпешта. Ноћас је умр'о мађарски политичар и вођа независњачке странке Фрања Кошут.

Издавалац: Мита Клицин.

Одговорни уредник: Мита П. Алексијевић.

Трговина.

НОВИ САД, 10. маја 1914. године.

Пшеница прве каквоће нова 29 К — п.
Пшеница средња 28 К — п. до — К — п.
Пшеница лакша 26 К — п. до — К — п.
Наполица 19 К — п. до — К — п.
Јечам 14 К 40 п. до — К — п.
Зоб нова 14 К — п. до — К — п.
Кукуруз у зрну стари 13 К 80 п.
Кукуруз у клипу — К — п.
Пасуљ бели 17 К — п.
Пасуљ жути 18 К — п.
Пасуљ кулаш 17 К — п.
Горушица 12 К — п.
Мувар 26 К — п.

Све од 100 килограма.

Теоци 1 К 60 п.
Овци — К — по пару.
Јагањци 76 пот. кила; по пару 24—30 круна.
Маст 1 К 40 п. до К — п.
Сланина 1 К 40 п. до — К — п.
Сланина паљена 1 К 50 п. до — К — п.
Свињи угојени тешки 1 К 06 п.
Свињи средњи . . 1 К — п.
Свињи лаки . . . — К 96 п

Са житне пијаце у Бечу.

Цене су биле у суботу ове: пшеница потиска К 28·30 до К 29·40, бачка К 28·30 - 29·40; раж из Угарске К 21·——21·80; јечам за пециво К 16·— до 17·—, за пићу 16·50— до 17·50; кукуруз из Угарске К 15·80—16·40, чинквантин К 19·20——·—, зоб из Угарске трговачка К 16·60 до 17·20, решетана К 17·40—19·90; олај од репице К 190—192; пшенично брашно К 35·60 до 45, ражно брашно К 30·— до 35·—; пшеничне мекиње: фине К 11·50 до 11·70, грубе К 12·30 до 12·80; ражне мекиње К 10·50 до 11·80.

НА ПРОДАЈУ!

Имање од 1000 кат. ланаца прве врсте ораће земље у једном комаду са зградама за економију и за становање потребним, са богатим живим и мртвим **фундусом инструктусом** и са усевом од којих је 800 ланаца на чистој равници потпуно обезбеђено од поплаве у Славонији продаје се по врло повољним условима.

За поближе обавештаје обратити се на

УПРАВУ СПАХИЛУКА
Schuller
765 1—2 **Ферићанци** (Slavonija).

ДР. КОСТА ДЕСИМИРОВИЋ

клинички лечник у Будимпешти
ординира од 1. јуна до 1. септембра
као купалишни лечник у

Мехадији (Herkuleszfürdő,

„Ferencz-József-Udvar“) пре подне од 9-12, после подне од 3-5. 766 2-3

НАТЈЕЧАЈ

за **ЗАБАВИЉУ** дјечијег забавишта у Брчком.

Плата забавиљи је К 1000 годишње.

Компетовати могу само свршене забавиље Српкиње.

Рок натјечају 10. јуна 1914. по ст. к.

Добротворна Задруга Српкиња
768 1—3 у Брчком.

НА КОНКУРСКОЈ ДРАЖБИ КУПЉЕНА БИВША

шпецерајска и гвожђарска радња

Игњатовића и Плавшића у Тителу,

продаје се укупна роба

по врло повољним условима. Издајем исти локал са стелажима и свима реквизитама за одма, у којим је стара и чувена радња исте струке била. Упитати се код 767 1—2

Удове Лазара М. Јанковића у Тителу.

ОТАРА И ДОБРО УВЕДЕНА

СТАКЛАРСКО ПОРЦУЛАНСКА

трговина на најбољој тачци на ћошку у једном великом месту Бачке, које има 16 хиљада становника, на дунаву где има паробродска и жељезничка станица. Због породичних околности продаје се по врло повољним условима за отплату. Поближе обратити се на

1 3 761 **Администрицију „Заставе“.**

ЗЕМЉЕ НА ПРОДАЈ! 35 КАТАСТРАЛНИХ ЛАНАЦА,

добре оранице земље црнице у Срему, у СУБОТИШТУ (Мишковци) На земљи постоји дуг 28.000 круна са са 10% камате амортизацију. Земља је засејане 13 ланаца са житом, 8 ланаца са овсом а 14 ланаца са кукурузом. Земља је врло добра, на којој сви усеви добро успевају. Продаје се по 1400 круна ланац, или се на 6—10 година издаје под аренду, купцу је довољно 10 000 круна да уђе у ц сед, а оно друго може остати по камати горенаведену на почек. 764 1—3

IFJ. VÉN PÉTER — TEMERIN
224. sz. Bacska.

РОДИТЕЉИМА У ПАЖЊУ!

Јефтин конвикт за ђаке у Великом Бечкереку

по 38 круна и од 40 круна па на више месечно примају се деца у конвикт где ће зацело мађарски језик потпуно научити. За поближе обавештаје обратити се на професора

Erdős Béla
722 3—20 tanár — Nagybecskerek.

ЈЕФТИНИХ МАШИНА!

1 бензин гарнитура од 10 коњских снага са елеватором годину дана употребљавана. 1 бензин гарнитура од 8 коњ. снага. 1 бензин гарнитура од 7 коњ. снага са новим дрешом, 3 мотора од 3 коњ. снаге јака. 1 локомобил од 6 коњ. снага. 1 моторски чамац за 12 особа, од 8 коњ. снага, који иде брзином 10 миља на сат, и 1 мотоцикл од $2^1/_2$ коњ снаге јак. Све у врло добром и исправном стању, продаје се по врло повољној цени. 745 4—9

Гумбигер и Бауман
фабрика машина — Нови Сад
Телефон 287. Мађарска ул. 43.

КОРЕШПОДЕНТ!!!

Вичан српском, немачком и мађарском језику, који је као такови у радњи на велико, са вином, пивом и ракијом већ запослен био, може добити место одмах. Понуде у којима ваља означити захтев плате нека се управе под знаком „Корешподент“. 748 3—3

На администрацију „Заставе“.

Српска штампарија дра Светозара Милетића у Новом Саду.

Додатак 104. јутарњем броју „Заставе“ од 12. (25.) маја 1914.

ГОВОР
ДРА НИКОЛЕ ЂУРЂЕВИЋА

на народном збору у Земуну, 4. (17.) маја 1914.

о српској народној црквеној автономији.

Што нас је довело на овај збор?

Не долазим данас први пут у вашу средину. Дуги је то низ година, што се ја с вама састајем на збору и договору. Чинили смо то увек до сада онда, када је требало мушки и братски договорити се о томе, што да се уради, да се уклони оно зло, које је претило, да ће повредити било права и интересе народа српскога, било права и интересе наше отаџбине краљевине Хрватске и Славоније.

Зашто смо се данас састали на овоме збору? Када болесник зове у своју кућу лекара и овај запита лекара „како му је?“, болесник ће му одговорити: „зло, јер да ми је добро, не би вас требао ни звати“. Када адвокату ступи у канцеларију клијента и овај га упита: „које добро га је довело у његову канцеларију?“, клијента ће му одговорити: „боме никакво добро, него велика невоља“. Тако некако је и са народним зборовима. Зло и невоља, што знаду наићи на читаве народе, збијају их у гушће редове на народним зборовима, гоне их на братски договор, да узмогну одговорити на питање: „Што ћемо сада?“

Укидање српске народно-црквене автономије највишом наредбом од 11. јула 1912. године.

Какво зло и невоља су и опет наишли на народ српски и у овим крајевима, да је присиљен против тих зала и невоља тражити утехе и лека на братским договорима народних зборова? Свима нама је врло добро познато, да је на предлог угарског министра председника, учињен са пристанком министарског савета највишом наредбом од 11. јула 1912., укинута наша народно-црквена автономија у својим средиштима и врховима, те да је у наше средишње и врховне автономне власти уведен комесаријат, који још и данас у истима комесарује.

Као што видите, од укидања српске народно-црквене автономије до данас навршило се мало те не пуне двије године дана, а до јавног збора и договора у тако важној и судбоносној ствари није на територију краљевине Хрватске и Славоније дошло све до сада.

Зашто се тек данас састаје у тој ствари народни збор на територију Хрватске?

Зашто? Када мушки развратник силује невино девојче, он јој зачепи марамом уста, да не може дозивати помоћ у одбрану своје девојачке невиности и части. Исто чини и разбојник са оном својом жртвом, којој отима имовину њену. Укидању српске народно-црквене автономије предходила је суспензија устава краљевина Хрватске и Славоније и уведење политичког комесаријата на њеном територију. Народу српском и хрватском зачепљена су била на територију Хрватске и Славоније комесаријатском марамом уста и силници могли су отпочети са одигравањем последњег чина трагедије српскога народа у овим крајевима: са укидањем његове народно-црквене автономије. Дуго су та уста остала зачепљена и нема. Морали су се извршити велики, судбоносни и крвави догађаји на политичкој арени Европе, да у том погледу наступи ма и најмања промена на боље. Хиљаде и хиљаде живота хришћанских народа на Балкану морало је пасти жртвом у рату за ослобођење од Турака; морао се извести и довршити братоубилачки рат балканских савезничких народа „ad maiorem Albaniae gloriam“; морала се коначно створити и автономна држава миљеницима европске дипломације „културним“ Арнаутима, па да се у Хрватској укине комесаријат и врати устав. Политички комесаријат у нашој домовини укинут је „post tot discrimina rerum“, али у нашој народно-црквеној автономији комесарује се још увек даље. Укидањем политичког комесаријата у Хрватској скинута је и са устију народа српскога у овим крајевима брњица, па је и њему сада пружена прилика да душом дане и одане, те да на јавним народним зборовима, целом свету на видику изјави отворено, мушки и српски, што мисли у овом чуду и покору, што га изведоше силници над његовом крваво стеченом народном тековином — српском народно-црквеном автономијом. Народ српски треба да зна на чему је, па да одлучи што ће.

Народ српски треба да се одлучи, што ће. — Има мишљења, да је автономија по народ српски штетна?

Било је увек у народу српском људи, који су тврдили, да је народно-црквена автономија од споредне важности по животне интересе народа српскога у овим крајевима; да је питање народно-црквене автономије питање другог реда, да је та автономија у опће само једна велика сметња у политичкој борби народа српскога; да автономна борба не значи друго, него терати политику, која не види даље од торња карловачке цркве.

Ако тврдња тих људи стоји, онда је министар-председник Лукач један од највећих српских патријота, коме народ српски треба да подигне споменик сјајнији од злата, чвршћи од челика, јер он је народ српски ослободио оних верига, у које га је оковала његова народно-црквена автономија, оспособио га је за грандијозну политичку борбу против Пеште и Беча, отворио му је далеке и широке политичке видике, који сижу даље, много даље од торња карловачке цркве.

Ако је мишљење тих људи оправдано, онда народ српски треба сам да што чвршће зазида гробницу народно-црквене му автономије, да над њом отпоји „со свјатими упокој души раби твојеја“ и да се на веке с њом опрости са речима „вечнаја јој памјат“. Но да пре свега видимо, да ли ти велики политички мудраци заиста имаду право са својом новом науком.

Побијање тог мишљења.

„Хрватски Покрет“ у свом бр. од 10./V. о. г. написао је приликом службеног саопћења, да је краљ с одобрењем узео на знање, да је др. А. Бауер засео на надбискупску столицу загребачку, ове значајне речи:

„Свећенство је дио народа, вјера је дио народнога душевнога, културнога живота, црквена је организација најјача досада организација у хрватском народу, а црквени је иметак јаки дио народне имовине. Вјера и црква, свећенство и црквени иметак јаки је фактор у животу народа. То се не може порицати ни у народима, много напреднијим и просвјетљенијим, него што је наш, и тко води бригу о развоју народа, тај не смије пустити с вида утјецај цркве, вјере и свећенства на народни живот“.

Даље је написао „Покрет“ још и ове речи: „Без сумње је у интересу и цркве, да највиши достојанственици у земљи буду људи, који не само с црквенога него и народнога гледишта уживају поштивање у земљи. Истиче ли се бискуп у политичком животу као присташа политичке струје у земљи опћенито омражене, он тиме шкоди цркви, а поготово пада углед бискупа, за кога се зна, да је до бискупске столице дошао поглавито акомодирајући своје политичко уверење вољи властодржаца“.

Овако пише „Покрет“ о значају римокатоличке цркве, њене организације и имовине по живот народа хрватскога. Но ово што је „Покрет“ написао о значају западне цркве по народ хрватски, то још у већој мери вреди о значају цркве источне по народ српски и опће и посебно по народ српски у овим крајевима. Развитак хришћанске цркве на истоку био је сасвим други од развитка хришћанске цркве на западу и тај разнолики развитак довео је до сасвим других диаметрално опречних резултата код једне и друге цркве.

Разлика источне од западне цркве.

На западу је успоредо са слабљењем, опадањем и умирањем државне власти римскога империја ишло учвршћивање, јачање и снажно напредовање духовне власти римске цркве. Тај и такав развитак хришћанске цркве на западу довео ју је до оне силне и несломиве светско-империјалистичке, апсолутистичко-централистичке организације, како је и данас још оличена у власти римског папинства. Та и таква пак организација хришћанске цркве на западу морала ју је довести до тога, да је у њој мало не сасвим одстрањен сваки утицај светског елемента, те да је напротив утицају цркве подвргнут цео, не само црквени, него и чисто светски живот њених народа. Ширење хришћанства на западу било је стога истоветно са распростирањем папинске врховне власти како на црквени тако и на државни живот по њој покрштених народа. То је на западу довело до науке „о духовном и светском мачу“, те да духовни мач стоји над светским мачем, да је папа врховни владар над светским кнезовима и државама, коме припада право скидати с престоља цареве и краљеве. То све дало је римској цркви такову моћ, да се је она с успехом могла упуштати у борбу са најмоћнијим представницима државне власти највећих држава свих векова. Та моћ римског папинства скршила је отпор немачко-римског цара Хенрика IV. у XI. веку и довела га као покајника у Каносу. Та иста моћ римског папинства у борби са са жељезним канцеларом силне немачке царевине, Бизмарком, на измаку XIX. века, спремила је и њему покајничку Каносу. Организација римске цркве и данас је још тако моћна, да јој не може претити никаква опасност од стране било

какове државне власти, напротив пре би се могле бојати државне власти пресизања духовне власти римске цркве на њино подручје.

Источна црква.

Када су попут бујице провалили варварски народи у Италију, онда су представници државне власти римског империја тражили пред том бујицом уточишта на истоку у Византу, те су сву моћ и снагу државне власти римског империја из Рима пренели у Цариград. То је било од пресудног значаја по развитак хришћанске цркве на истоку.

Јака централистичка и апсолутистичка државна власт византијске империје угушила је у самој клици сваки заметак било какове самосталности и моћи духовних власти источне цркве. У државној власти била је усредоточена и сва власт над црквом и њеним органима Духовна организација хришћанске цркве у Византу била је уједно и државна организација. Државна власт била је извор духовне власти, на њој је почивала и била основана сва снага хришћанске цркве у Византу. Држава била је уједно и црква. И док је на западу црквена власт решавала питања световне политике, на истоку је светска државна власт решавала питања вере и црквене дисциплине. У гласовитим цариградским циркусима, знала се водити често крвава борба о верским догматичким питањима. Као што видимо светски елеменат доминирао је и самим духовним животом хришћанске цркве на истоку, али је за то и био сав прожет духовним животом своје вере и цркве.

Црква био је он. Према оваковоме стању ствари имало је и ширење хришћанства сасвим друге последице на истоку, него ли су биле оне ширења хришћанства на западу.

Са ширењем византијске државне власти на истоку ишло је успоред и ширење византијског хришћанства. Народи, који су од Византа примили хришћанство, признавали су над собом и врховну државну власт Византа. Са настојањем тих народа за политичком независности од Византа иде стога успоред и њино настојање за црквеном независношћу од Византа. Без потпуне црквене независности по њином мишљењу није могло бити ни потпуне државне самосталности. Остваривање ових државних и црквених настојања хришћанских народа на истоку довело их је до аутокефалних, самосталних народних цркава. Сваки православни хришћански народ на истоку који је имао и своју самосталну државу, имао је у тој самосталној држави и своју независну народну цркву са свима онима карактеристикама, што их је имала црква у Византу као народна и државна црква. Све те аутокефалне православне цркве, народне су цркве, у којима као таковима превлађује световни елеменат средством своје државне власти. Тако је било у средњем веку, тако је и данас. Као што из тога јасно видимо, моћ и снага православних аутокефалних цркава никада и нигде није се оснивала на унутрашњој организацији њених духовних власти, него на државној власти као политичкој организацији дотичног народа.

Из основа морао се је стога променити положај оне православне аутокефалне цркве, која је услед стицаја политичких прилика и догађаја потпала под државну власт друге вере и другог народа.

Православне цркве под иноверном државном власти.

Православна аутокефална црква под државном власти друге вере и народа може се као таква одржати само онда, ако је у њој спроведена организација на основу народно-црквене автономије. Без такве автономије и организације она губи аутокефалност, а њени верници губе се у другој вери и у другом народу.

Црквена унија.

Тако наилазимо на интересантну појаву, да се црквена унија са западном црквом увађа и спроводи са православним хришћанима само у оним државама, где се православни хришћани налазе под иноверном и инородном државном власти и то римо-католичком, а спроводи ју државна власт редовно средством од ње зависног епископата православне цркве.

Спровађање уније у западној Русији.

То нам најбоље и најјасније показује спровађање уније у западној Русији, која је услед татарске провале и господства над осталом Русијом течајем времена дошла под власт литавску, а доцније пољску.

Тај део Русије био је чисто православан почевши од аристократског кнеза до бесправног сељачког хлопа. Обухватао је 8 православних епископија са 1 митрополитом и 7 епископа. Друге организације до ли хијерархијске није имао. Католички краљ пољске државе постављао је епископе, а епископи постављали су остале свештенике. Народ у тој цркви крај такве њене организације имао је само дужности а никаквих права. Била је то по прилици онакова организација, какову је желе имати и у нашој овопределној цркви наши епископи и патријарси. Но та и таква организација руске цркве у католичкој пољској држави довела је до врло жалосних резултата. Епископима постајали су људи знатнога рода без икакве друге спреме за тај позив до ли дворске протекције.

Ниже свештенство налазило се у стању потпуног робства не само према владикама, него и према световним људима. Звање презвитера било је тако презрено, да се је частан човек стидио ступити у то звање и тешко је било рећи: где је чешће бивао свештеник, у цркви или у крчми. Лако је представити у каквом се је стању у католичкој држави морала налазити руска црква крај таквог епископата и свештенства. Жалосно стање руске цркве понукало је руске световњаке, да за своју цркву и веру учине оно, што за њу учинити или нису умели или нису хтели њен епископат и свештенство. И дошло је до оснивања „братстава“, друштава са морално-религиозним целима. У главном вршила су та братства добротворна дела, увађали школе, типографије и болнице. Састојала су се пак та друштва из свих слојева руског народа. Прво руско братство, које је дошло до историјског знаменовања, било је лавовско, основано са благословом антиохијског патријарха Јоакима, када је посетио онај крај године 1586. Патријарх Јоаким оснивајућ лавовско братство поверио му је надзор над извршењем његових духовних обвеза, али исто тако и надзор над благочестијем и моралношћу како свештенства тако и световњака, те је на тај начин духовенство постало зависним од јавног суда светских људи. То је и довело до првог сукоба епископата са братствима и световним елементом руске цркве у опће.

Када је године 1589. цариградски патријарх Јеремија пропутовао Јужном Русијом потврдио је права лавовског братства и шта више проширио их је: ослободио је братство од зависности месног епископа и од сваке друге светске и духовне власти, забранио је у Лавову сваку другу православну школу сем братске, поверио је братству надзор над судом епископским и по жаоби братства ставио је забрану на лавовског епископа Гедеона Балабана. Је ли се Гедеон покорио одредби своје врховне верске и црквене поглавице?

Не, руски православни епископ Гедеон Балабан обратио се ради тога лавовском римо-католичком епископу и први од ондашњих руских православних епископа изјавио је жељу, да се потчини папи.

Руско православно свештенство, а понаособ епископат били су врло незадовољни са патријархом цариградским Јеремијом, што је дао братствима такву власт и што је свештенство ставио под надзор световњака. Сем тога морало је руско свештенство плаћати односно испомагати цариградског патријарка разним новчаним приносима, па је и ради тога било с њиме незадовољно.

Друге године после одласка патријархова сазвао је митрополит Михајло Рагоза у Брест синод православних архијереја. На синоду жалили су се архијереји на тежину своје зависности од патријарха и грмили су против братстава, понаособ против лавовског, које се је налазило под непосредном влашћу патријарховом. „Како! — говорили су архијереји — зар да истом каква скупштина пекара, крамара, седлара, кожара, незналица богословских дела — има право просуђивати рад власти, установљених црквом и доносити пресуде у делима, која се односе на цркву Божију!“

И сва руска православна архијерејска братија једнодушно сложила се у томе, да је најбоље потчинити се, место цариградском патријарху, *римскоме папи*.

Године 1595. саставили су руски православни архијереји предлог папи о унији и изабрали су својим посланицима, који ће их заступати у Риму, владимирског епископа Адама Потија и луцког епископа Кирила Терлецког.

На глас о томе, обратио се угледни руски световњак кнез Острожски на пољског краља са молбом, да дозволи сазвати сабор, на којем ће учествовати осим свештеника и световњаци. Краљ му је одбио молбу са мотивацијом: бринути се о нашем спасењу дужност је наших пастира, а ми смо дужни да без испитивања поступимо онако, како нам они заповедају, јер Дух Господњи даровао их нам је вођама у животу.

2. декембра године 1595. примио је римски папа са особитим почастима у аудијенцију владимирског и луцког епископа као посланике и пуномоћнике руског православног свештенства и дозволио им, да му целивају ногу и да очитају верују по науци римо-католичке цркве.

А ко се је то противио унији са Римом, што су ју стварали православни руски епископи договорно са државном власти? Ко је устао на одбрану прадедовске вере и цркве, када су ју напустили и издали њени пастири, дарована јој „Духом Господњим?“

Световњак кнез Острожски, руска братства, ти презрени пекари, крамари, седлари и кожари, козаци и друге световне незналице богословске науке, једном речи „световњачка раја“.

Отворила се очајна борба православних са унијатима за цркве и црквену имовину, за права и привилегија с њима скопчаних.

Тај спор решен је на пољском државном сабору по краљу тако, да унијатски епископи подпадају само суду римског првосвештеника, те им је досуђена сва имовина, сва права и привилегија пређашње руске православне цркве и њених архипастира. Уједно је краљ изрекао, да у пољској држави не признаје другу источну цркву од оне, што је сједињена са римском. Оне пак, који нису хтели признати унију, прогласио је одпадницима од источне вере и цркве.

Последице уније.

Последице уније биле су по руски народ ужасне. Његова аристократија, пошто више није смела остати православном, а није хтела да буде унијатском, прешла је радије у римо-католичку цркву. Поунијаћени пак Руси одродили су се и постали су на пола Пољаци. Они пак, који остадоше верни руском православљу, доспеше у положај бесправних и презрених хелота, којима ни иза гроба нема спасења.

Зашто сам о том говорио?

Говорио сам о томе опширније из тога разлога, што сам хтео на овоме примеру очигледно показати, какова судбина може да задеси православну цркву под иноверном и инородном државном власти, када се она не оснива на народно-црквеној организацији, него само на духовно-јерархијској. Хтео сам на том примеру показати, како чисто епископална организација источне цркве не само да није никаква гаранција за напредак те цркве, него како баш та организација може да угрози и сам опстанак цркве. Хтео сам тим примером указати на битну разлику, која у погледу организације постоји између западне и источне цркве. Хтео сам показати, како снага западне цркве почива на свесветској, империјалистичкој организацији папинске

власти, а снага источно-православних црква услед њихове аутокефалности само у чврстој народној организацији, било државно политичкој у православним једнородним државама, било народно-црквено-автономној у иноверним и инородним државама.

Изнео сам тај пример, јер он нам најречитије показује, како је питање наше народно-црквене автономије питање нашег народног опстанка у земљама круне св. Стевана.

Ако је по „Покрету“ римска вера дио хрватског народнога душевнога и културнога живота, онда је још у већој мери српскоме народу православна вера велики део његове народне душе, која му је и створила девизу за цео његов политички и културни рад у речима „за крст часни и слободу златну!“

Ако је организација римске цркве досада најјача организација у хрватском народу, то је народу српскоме у овим крајевима његова народно-црквена автономна организација његова једина организација као народа. Одузети му ту организацију значи уништити га као народ. Ако је иметак римске цркве јаки део народне имовине браће Хрвата, то наш народно-црквени иметак у вредности од преко 90 милијона круна сачињава највећи, најјачи и највреднији део српске народне имовине.

Приходи од тог народно-црквеног иметка до данас су тако рећи једино новчано врело за издржавање српских народних основних и средњих школа, јер су те школе и конфесионалне. Као прва последица укидања српске народно-црквене автономије, показало се то, да су под калуђерском управом богатих наших манастира и под комесарско-епископатском управом големог блага српских народно-црквених фондова усанула врела прихода за издржавање српских најпотребнијих просветних установа, те да су те установе почеле издржавати државном припомоћи угарске владе, што је истоветно са народном смрћу њиховом као српских установа.

Одузети народу српскоме управу са вековним народним благом његовим и његових предака значи исто, што и одузети народу српскоме сваку могућност рада на просветном унапређењу народа српскога у овим крајевима, значи исто, што и одродити млађе поколење народа српскога, понаособ у Угарској, значи једном речи са народним благом одузети народу српскоме и његов очњи вид.

Ако је свештенство западне цркве део народа хрватскога и јаки фактор у његовом народном животу, онда су свештенство и учитељство источне цркве као српске народне организације по свом положају и по својој задаћи најупливнији део народа српскога и одлучан фактор у његовом народном животу, јер они су његово једино народно часништво и чиновништво. Народу српскоме не може и не сме бити равнодушно, под чијим се утицајем налази српско свештенство и учитељство као његово једино часништво и чиновништво. Наш епископат тражи, да свештенство и учитељство буду искључиво и само под његовим утицајем. Тај захтев нашег епископата остварен је укидањем српске народно-црквене автономије, а са каковим резултатом, то најбоље зна и најболније осећа само свештенство и учитељство, сама црква и школа.

Наши епископи заједно са патријархом најзависнија су створења од државне власти. Ослободити тај скроз од владе зависни епископат од автономног надзора и автономне сарадње народа српскога у спољашњој управи цркве и школе и изручити искључиво његовој власти на милост и немилост српско свештенство и учитељство значи исто, што и ставити српску народну цркву у онај исти положај, у ком се је налазила православна руска црква у XVI. веку у држави Пољској, значи исто, што и стварати могућност таких прилика, да на миг које год према народу српскоме и његовој цркви можда непријатељске расположене владе, по свом рођеном свештенству и учитељству буде заведен за Голеш планину и да му спремљено буде ново народно Косово.

Ето ја сам по својим слабим силама покушао показати вам до чега нас је довело укидање српске народно-црквене автономије, шта то укидање значи, те какова опасност прети народу српскоме и његовом верском, просветном и самом народном опстанку од даљег одржавања стања, створеног укидањем српске народно-црквене автономије.

Ако смо ми још Срби и ако нам је ишта стало до нашег народног самоодржања, ми се морамо борити свим законитим средствима против укидања српске народно-црквене автономије и за њену успоставу у пређашњем јој опсегу.

Ми то морамо чинити и као верни и добри синови наше миле отаџбине, јер је укидањем српске народно-црквене автономије повређен автономни закон краљевине Хрватске и Славоније од 14. маја 1887. године.

Ми у ту борбу морамо уложити сву своју народну снагу, а то можемо учинити само у знаку слоге свих српских народних странака на основу њине потпуне равноправности и једнакости. Цела спољашња и унутрашња политика аустроугарске монархије води се данас у знаку политичке автономије Албаније. Та политика тражи и од нас Срба у земљама круне Св. Стевана големих жртава у новцу и крви. Као вазда верни и лојални држављани ми можемо пуним правом очекивати, да ће државна власт и хтети и знати удовољиту праведном и на закону основаном захтеву народа српскога у овим крајевима за успоставом његове народно-црквене автономије. То ће државна власт учинити већ ради угледа монархије пред просветљеном Европом, јер она не може и не сме допустити то, да су Арнаути под вековном управом турске државе дозрели и за политичку автономију, а Срби у земљама круне Св. Стевана да су под просветљеном управом аустроугарске државе толико назадовали, да им се више не сме допустити ни уживање народно-црквене автономије. То ће државна власт учинити већ и ради тога, што и она врло добро знаде, да „правда држи земљу и градове“.

Са чврстим поуздањем у ту правду уђимо у законити борбу за аманет наших отаца и дедова, за српску народно-црквену автономију, па ће у тој борби с нама бити Бог!

Пензионат за девојке у Бечу

ЈОАНОВИЋ,

школа за изображавање и предспрему за полагање државних испита. Приватна настава трговачких наука са учењем

француског и енглеског језика,

Брижљив надзор и нега, одличне референције. Официри и државни чиновници уживају попуст у ценама. Wien VIII. Pfeilgasse 5. Приступ Serehengasse. — Велики врт. Конфортан намештај. — Проспекти на захтев шаљу се бадава. 692 3—19

НАЈНОВИЈЕ! НАЈНОВИЈЕ!

ИЗДАВАЧКА КЊИЖАРНИЦА

ГЕЦЕ КОНА

Београд, Кнез Михајлова ул. 1.

Иво Ћипико 738 2—4

ПРЕЉУБ

ЗБИРКА ПРИПОВЕДАКА

Цена 3·— динара.

ЗА НАШУ

ТРГОВИНУ ШПЕЦЕРАЈА И ДЕЛИКАТЕСА

требамо озбиљна, вредна и солидна

ДВА ПОМОЋНИКА

једног за детаљ, једног за анграо, који осим српски потпуно немачки и мађарски говоре. Ступање одмах или по споразуму. 758 2 3

ВЕЛИМИР РАДАК И СИН — МИТРОВИЦА

НАЈНОВИЈЕ! НАЈНОВИЈЕ!

ИЗДАВАЧКА КЊИЖАРНИЦА

ГЕЦЕ КОНА

Београд, Кнез Михајлова ул. 1.

БРАН. Б. ТОДОРОВИЋ

професор Државне Трг. Академије
директор Женске Тргов. Школе 737 2-4

НАУКА О ТРГОВИНИ

ДРУГО ИЛУСТРОВАНО ИЗДАЊЕ

САДРЖАЈ:

1.) О трговини у опште и т. д. 2.) Посредници при трговању и т. д., 3.) Предмети трговања и т. д., 4.) Хартије од вредности и т. д., 5.) Банке и банкарски послови и т. д., 6.) Берзанско трговање и т. д.

Цена 4·— динара

СРПСКА ПРИВРЕДНА БАНКА

деоничарско друштво у Руми

ТРЕБА

млађег чиновника.

Рефлектанти на ово место нека пошаљу своје молбе, снабдевене са сведочбама о свршеним наукама и евентуалној пракси, са назнаком плате, на управу банке најдуже до 10. јуна о. г.

Место се има наступити најдуже до 1. јула 1914.

Првенство имају абсолвенти више трговачке школе (академије).

У РУМИ, 19. маја 1914.

752 2—3 **Управа.**

ЈЕФТИНИХ МАШИНА!

1 бензин гарнитура од 10 коњских снага са елеватором годину дана употребљавана. 1 бензин гарнитура од 8 коњ. снага. 1 бензин гарнитура од 7 коњ. снага са новим дрешом, 3 мотора од 3 коњ. снаге јака. 1 локомобил од 6 коњ. снага. 1 моторски чамац за 12 особа, од 8 коњ. снага, који иде брзином 10 миља на сат, и 1 мотоцикл од 2½ коњ снаге јак. Све у врло добром и исправном стању, продаје се по врло повољној цени. 745 3—9

Гумбигер и Бауман

фабрика машина — Нови Сад

Телефон 287. Мађарска ул. 43.

КОРЕШПОДЕНТ!!!

Вичан српском, немачком и мађарском језику, који је као такови у радњи на велико, са вином, пивом и ракијом већ запослен био, може добити место одмах. Понуде у којима ваља означити захтев плате нека се управе под знаком „Корешподент“. 748 2—3

На администрацију „Заставе“.

ЈЕФТИНИХ ДРВА ЗА ГОРИВО!

На Темеринском друму одмах иза ђерма, шест круна обичан метер или метерски хват 24 круне Особито добре растовине за пекаре или за осталу потребу, најбоље се препоручује већ и зато, што то дрво стаје у пола цене од осталих за гориво дрва и што се исто не мора ни сећи ни цепати. Нарочито препоручујемо то дрво за ложење казана при вршидби и пецарама, пошто је ложење са истим много јефтиније него са угљем Купити се може сваки дан на стоваришту, Темерински друм иза ђерма, као и код нас у канцеларији рибља пијаца бр. 12.

Браћа Шварц
дрвари, Нови Сад.

76 7—50

Рат на Балкану

„Бој на Куманову“, „Бој на Скадру“, „Ратно коло“ од П. К. — или ма коју другу песму дивно свира грамофон „Трупел“, који заједно са десет дуплих плоча **само 40 круна** стаје.

Бела Трупел
Нови Сад, Дунавска ул. бр. 17.
творничар музичких инструмената.

Телефона бр. 370. 1654 21-40

Велика радионица за оправку инструмената. Ценовник бесплатно.

ШТАЈЕРЛАК!

ваздушно лечилиште у вези са купатилом по методи **Кнајповој** са масажом и паковањем; лежи на огранцима јужних Карпата, обраслим са прастарим боровим и смрековим шумама; према томе освежавајуће бавилиште првог реда са пуним ваздухом хвоја; удешеним вилама по швајцарском стилу за становање са 70 са свим комфортом снабдевених соба, са добром ресторацијом, елегантним курсалоном и са кулом са које се далеко види овај божанствени предео; елегантно намештена ресторација са терасом, собама за читање и провођање. Божанствени парк, који се у виду тераса пружа према брду, са групама од јела, борова и растова, са погледом на рудничке вароши Анину и Штајлак, са дивним путевима за излете у свим правцима. Удаљено од жељезничке станице у Анини по сата а од Оравице два сата. Отворено је преко целе године, цене су умерене. Проспекти се шаљу на захтев сваком, у месту је пошта, телеграф, телефон и жељезничка станица.

2—8 757 **Штајерлак Анина управа.**

ПОМОДНА ТРГОВИНА МУШКИХ ОДИЈЕЛА
Ј. ПЕШУТ И ДРУГ - САРАЈЕВО

потребуји једног старијег трговачког помоћника — самостална продаваоца. Понуде слати на горњи наслов уз приклоп сведочанства, захтјева плате и дан наступа. 750 -22

За своју помодно - мануфактурну и памука трговину
ПОТРЕБУЈЕМ 2 МЛАЂА ПОМОЋНИКА

Само они, који су добри продавци, нека поднесу своје понуде на фирму

743 3—5 **Саве Тубића у Шид.**

ИСПИТАНИ МАШИНИСТА

тражи себи као такови место у парном млину или у пилани. Понуде прима МОМИР ПАШИЋ, машиниста у Ади. 589 2—2

НОВО! **ФРАНЦУСКИ ЉУБИЧИЦЕ КРЕМ!** НОВО!

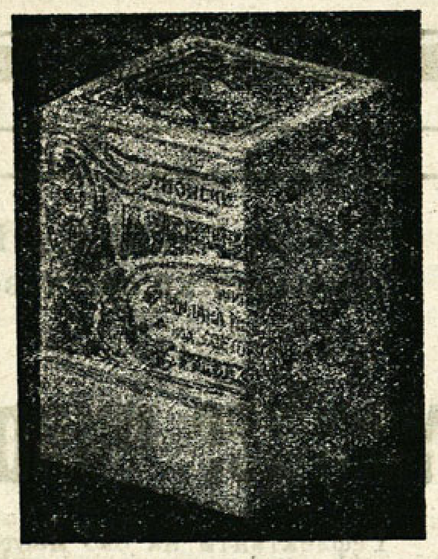

Само употребом Француске Љубичице Крема може се постићи лепо лице меко, чисто, бело као снег, за 2—3 дана добива се најлепше лице како младе, тако и старије. Утамањује бубуљице, пеге и сву другу нечистоту, на лицу, потпуно нешкодљив може се и на дану употребљавати јер се одмах упије и не сија се и није нужно пудер употребљавати. — Једини произвођач **Милан Ивачковић** Лекарница код Св. Јована Велика Кикинда (Nagykikinda). Цена је 1 тегли 1 круна ко поручи 6 тегли шаљем франко. Препродавцима дајем рабат велики. Ко се позива на овај лист, добива 1 комад љубичица сапун на поклон. Нарин за бојадисање косе и браде. За 10 минута бојадише црно или црномањасто које траје стално. Цена 3 круне. 462 38—

ЧУДО ОД

БУКВАРА!

Баш сада је изишло из штампе пето издање овога Буквара у 20.000 примерака. Из њега научи и најстарији човек да чита и пише за 12 дана. Ко ми пошаље унапред поштанском упутницом 70 потура (филера) тај одмах добија Буквар са плаћеном поштарином. 1344 26 30

Homokszil-Temes Угарска.

Љубомир Јовановић
школски управитељ и учитељ.

ЗВОНОЛИВНИЦА И ФАБРИКА
ГВОЗДЕНИХ КОЗА ЗА ЗВОНА
СИН АНТОНА НОВОТНИЈА
У ТЕМИШВАРУ, ФАБРИЦИ

препоручује се — са гаранцијом на више година — за израду нових звона и за преливање пукнутих звона у свакој величини, као и за целокупно хармонично удешено звоњење, провиђено са круном од кованог гвожђа, тако удешеном, да се звона по вољи и лако могу кретати, ако би се на једном месту излупало, чиме се звона сачувају да не пукну.

Особито препоручујем 519 8—52

од мене израђена и много пута одликована

са отвореним одушкама провиђена звона

Која су у горњем делу — као виолина са отвором у виду фигуре S провиђена и која имају дуготрајнији, снажнији и дубљи звук, него звона по старој системи прављена, тако да се овако уједном патентирано звоно од килограма изједначује са звуком других по старој системи звона од 461 килограма.

Даље препоручујем козе за звона од кованог гвожђа, у торњу слободно стојеће; звона или шоље за сатове од метала, прављење старих звона са крунама од кованог гвожђа

Илустровани ценовници и предрачуни трошка бесплатно и франко.

На милениумској земаљ. изложби у Будимпешти 1895. награђена са вел. милениумском медаљом

Поштованој публици

Новога Сада и околине,

препоручујем своју

ТАПЕТАРСКУ РАДЊУ,

у којој се израђивају сви тапетарски послови, као: тапетирање соба, модерних дивана. Исто тако примам и израђујем по модерној фасони старе преоправке по врло солидној цени. У исти мах препоручујем своје богато стовариште намештаја, спаваћих соба, трапезарија и т. д. Молим да ме изволите посјетити и о солидној цени се уверити, која је солиднија него ма где. 454 7—15

С поштовањем
М. ХОРОШКО - НОВИ САД
у Трандафилкином Сиротишту.

ТЕЛЕФОН 325. **СТОВАРИШТЕ!** ТЕЛЕФОН 325.

ЗАДРУГЕ НОВОСАД. ПРОИЗВАЂАЧА СОБНОГ НАМЕШТАЈА

Као савезница земаљске централне кредитне задруге У НОВОМ САДУ.

Кошут Лајошева ул. бр. 44.

Препоручује своје богато стовариште сопственог производа собног намештаја по врло солидној цени,

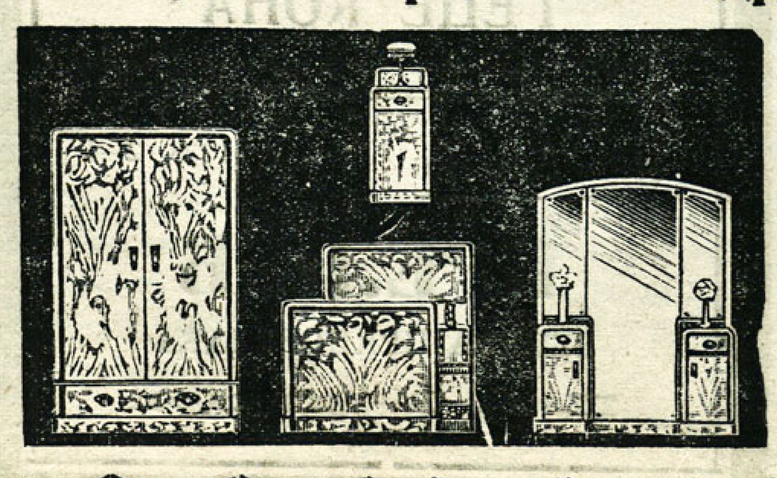

Кошут Лајошева ул. бр. 44.

и НА ОТПЛАТУ.

36— 1852